

Petar Vasić*

Preliminarna analiza efekata COVID-19 krize na agregat umiranja u Srbiji u 2020. godini

Proglašenje pandemije COVID-19 od strane SZO početkom 2020. godine izazvalo je lavinu događaja koji su bez presedana u istoriji. Osim efekata na međunarodnu i nacionalnu ekonomiju i saobraćaj, sasvim je očekivano da efekti budu najočigledniji na vitalne demografske stope. Sa jedne strane, kako raspoložemo podacima za 2020. godinu (agregatnim), to je potpuno jasno da evidentno smanjenje broja živorođenja u Srbiji u odnosu na 2019. godinu nema nikakve veze sa krizom izazvane virusom korona. Imajući u vidu da je epidemija u Srbiji proglašena tokom marta, kada je uvedeno vanredno stanje potpunim zatvaranjem (lockdown), i da su sva živorođenja u 2020. godini rezultat začeca koja su ostvorena pre proglašenja epidemije, sasvim je jasno da ne postoji osnov da se evidentirani pad nivoa rađanja dovodi u vezu sa krizom izazvane pandemijom COVID-19. Sa druge strane, kao ukupan broj umrlih od virusa korona kao uzroka smrti tokom 2020. godine evidentirano je 3211 slučajeva, ali je apsolutna razlika broja umrlih tokom 2020. u odnosu na 2019. godinu iznosila 13496 lica. Zadatak ovog referata biće da pruži odgovore o potencijalno minimalnoj i potencijalno maksimalnoj smrtnosti u Srbiji tokom 2020. godine u odsustvu krize COVID-19, odnosno u redovnim okolnostima. Podatak o graničnim vrednostima očekivanog agregata mortaliteta, ali i podatak o očekivanoj smrtnosti od COVID-a imajući u vidu nalaze dosadašnjih relevantnih studija, potencijalno mogu dati dva odgovora. Prvi je da je moguće dati grubu ocenu toga da li je registrovani broj umrlih od COVID-a potcenjen ili precenjen i drugi je da se na osnovu te ocene i podatka o mogućim graničnim vrednostima agregata umiranja u redovnim okolnostima, prikaže interval u okviru koga se kreće direktna demografska cena krize COVID-19 u Srbiji. Drugim rečima, pokušaćemo da damo odgovor da li se radi o prekomernom odgovoru na pandemiju ili se, možda, radi o preblagoj reakciji države u uslovima visokog epidemiološkog rizika.

* Univerzitet u Beogradu, Geografski fakultet

Višak smrtnosti od 14785 lica (srednja vrednost) jednim je delom sigurno posledica prekomernog odgovora na pandemiju COVID-19 i stavljanja čitavog zdravstvenog sistema u službu borbe protiv COVID-a čime je otežan pa i onemogućen pristup obolelima od drugih bolesti i stanja. Sa druge strane, veliki udeo viška smrti može se indirektno pripisati COVID-u. Ove smrti nije direktno izazvao virus korona ali je moguće da ih je posredno uzrokovao, komplikujući ishod primarnog hroničnog (ili akutnog) stanja ili bolesti, koje usled verovatnog neobuhvata testiranjem (ili lažno negativnog rezultata testiranja) nisu podvedene pod statistiku umiranja od COVID-a. Iako je broj umrlih od COVID-a relativno mali i predstavlja nizak udeo u okviru viška mortaliteta, Srbija se nalazi u samom svetskom vrhu prema broju prekobrojnih smrti na 100 hiljada stanovnika tokom 2020. godine. Naime, ovaj pokazatelj iznosi čak 267,5 prekobrojnih smrti na svakih 100 hiljada stanovnika svrstavajući Srbiju, njen zdravstveni sistem i ukupan odgovor države među najveće demografske gubitnike krize COVID-19, daleko iza, često pominjanih, Italije sa 157, Španije sa 160, Belgije sa 177 i SAD sa 138 prekobrojnih smrti na 100 hiljada stanovnika.

Tabela 1. Procena ukupnog stanovništva

Godina	Procena RZS-a	Migracioni saldo	Procena autora
2002.	7500031	12801	7500031
2003.	7532613	10466	7486862
2004.	7463157	8131	7470633
2005.	7440769	5797	7447234
2006.	7411569	3461	7418624
2007.	7381579	1127	7387623
2008.	7350222	-1207	7353418
2009.	7320807	-3543	7317378
2010.	7291256	-2900	7279853
2011.	7236519	-11522	7236519
2012.	7201497	-12931	7188053
2013.	7166553	-15125	7139080
2014.	7131787	-12294	7090605
2015.	7095383	-17887	7039111
2016.	7058322	-16623	6984796
2017.	7020858	-19048	6929496
2018.	6982604	-24115	6869661
2019.	6945235	-31391	6804538
2020.	6900075	-41202	6727457

Tabela 2. Očekivana smrtnost u 2020. godini

2020.	$V_{x\ m,n}$	$V_{x\ f,n}$	$m_{x\ m,n}$	$m_{x\ f,n}$	$M_{x\ m,n}$	$M_{x\ f,n}$
0 do 4	159688	149490	0.00099	0.00089	158	133
5 do 9	166709	157101	0.00010	0.00008	17	12
10 do 14	172652	162917	0.00012	0.00011	21	18
15 do 19	173805	163338	0.00038	0.00018	67	30
20 do 24	176161	164408	0.00059	0.00020	104	32
25 do 29	195669	184974	0.00068	0.00031	132	58
30 do 34	220660	210642	0.00105	0.00044	231	93
35 do 39	238595	230422	0.00143	0.00076	341	175
40 do 44	247447	241638	0.00217	0.00116	536	280
45 do 49	235175	235171	0.00378	0.00215	888	506
50 do 54	222129	230569	0.00700	0.00368	1555	850
55 do 59	223704	241744	0.01255	0.00606	2808	1465
60 do 64	229411	257582	0.01987	0.01021	4558	2630
65 do 69	231896	275427	0.03188	0.01615	7392	4448
70 do 74	162170	208515	0.04083	0.02407	6621	5018
75 do 79	102702	147088	0.06595	0.04753	6773	6990
80+	115620	192237	0.14281	0.13268	16512	25505
Ukupno	6727457		14,41		96958	

Tabela 3. Višak smrtnosti (ne računajući umrle od COVID-a)

2020.	Evidentirani	Donji	Očekivani	Gornji	Prosek 02/19
Broj umrlih (+COVID-19)	114954	96707	100169	104038	102674
Razlika	0	18247	14785	10916	12280

Ključne reči: kriza COVID-19, višak smrtnosti, Srbija, procena stanovništva.